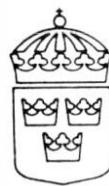

Motion till riksdagen

1987/88:K203

av Allan Ekström (m)

om det konstitutionella skyddet i brottmålsrättegång

Mot.
1987/88
K203–207

Bör skyddet i vår regeringsform (RF) av grundläggande fri- och rättigheter (2 kap.) innefatta garanti för att åtgärder som vidtagits från någon myndighets sida *i strid med* grundlagsskyddet icke får åberopas i en brottmålsrättegång? Skall det allmänna annorlunda uttryckt kunna uppnå en fördel gentemot den enskilde genom att kränka dennes grundlagsskyddade rättigheter ("the fruits of the poisoned tree")?

Frågan ställdes nyligen på sin spets i ett mål om rattfylleri (NJA 1986 s. 489).

Att underkasta en person blodprovstagning innefattar i sig en kränkning av grundlagsskyddet i 2 kap. 6 § RF som förbjuder påtvingade kroppsliga ingrepp. Detta skydd kan emellertid sättas åt sidan genom särskild lag, vilket skett bl. a. genom vissa bestämmelser i rättegångsbalken (28:12 och 13). De åsyftade bestämmelserna berättigar läkare och leg. sjuksköterska att taga blodprov å annan.

I det angivna rättsfallet hade blodprov – *i strid med* nyssnämnda föreskrift – tagits av en laboratorieassistent. Frågan i målet kom att gälla huruvida analysbeviset av blodprovet – utvisande en alkoholhalt av 2,02 promille – fick åberopas som bevis eller ej.

Högsta domstolen tog följande ställning:

Av 2 kap. 6 § regeringsformen framgår att varje medborgare gentemot det allmänna är skyddad mot påtvingat kroppsligt ingrepp, t. ex. blodprovstagning, utan stöd av lag. De bestämmelser som uppställts i 28 kap. 13 § RB har tillkommit författningsenligt. Även beslutet att underkasta Lars L blodprovstagning var lagligen grundat. Det förhållandet att blodprovet tagits av en laboratorieassistent innebär inte sådan avvikelse från regleringen i RB att åtgärden kan betecknas som grundlagsstridig.

Frågan blir då vad som avses med uttryckssättet "inte sådan avvikelse ... att åtgärden kan betecknas som grundlagsstridig". Detta framgår ju dess värre ej alls av domen. (Rättsfaktum har i stället bestämts med ledning av rättsföljden!) Det förefaller emellertid som om domstolen menat att "avvikelsen" inte nått upp till en viss nivå eller sålunda att överträdelsen av lag skulle ha varit för obetydlig för att utgöra kränkning av RF. Intrånget har ju ansetts förenligt med grundlagen.

Vilka kan då konsekvenserna bli av andra åsidosättanden av grundlagen? Får bevis som åstadkommits genom tortyr eller genom olovlig husrannsakan,

telefonavlyssning eller liknande intrång i den enskildes skyddssfär åberopas mot den enskilde (jfr artikel av Krister Thelin i SvJT 1987 s. 129)? Skulle den av HD knäsa rättsnormen ha sådan innebörd, blir resultatet att polis- och åklagarmyndigheten icke skulle behöva fästa alltför stort avseende vid de lagregler som riksdagen uppsatt till skydd för den enskilde. Bevisen godtages ju ändå.

Spörsmålet är emellertid invecklat med hänsyn till den i rättegångsbalken intagna principen om fri bevisprövning, som från en annan sida sett skulle kunna innebära att grundlagsskyddet icke upprätthålls i en brottmålsrättegång.

Denna konstitutionella fråga – som ytterst gäller *vaktsläendet* om våra i regeringsformen nedlagda fri- och rättigheter – är värd att övervägas närmare. Nuvarande rättstillstånd är otillfredsställande.

Hemställen

Med hänvisning till det anförda hemställer jag

att riksdagen hos regeringen begär att frågan om verkan av kränkning av grundlagen blir föremål för utredning.

Stockholm den 15 januari 1988

Allan Ekström (m)

Mot. 1987/88
K203